

Dzīvība — pret dvēseles stagnāciju

Imants Auziņš

Ausma Pormale. "Mīlēt mūžam". Dzeja — ārpus krājumiem. Sastādījusi Ilga Rismane. — R.: Sol Vita, 2004.

Asmēji būdami, agri iedēvējām līdzauzdi Ausmu par Mirdzas Ķempes Galveno (audžu) meitu.

Taču iesauku cementē nopietnība. Neparastu dzimstošu tuvību apliecina kāds pusducis M. Ķempes vēstulju Līvānu vidusskolas skolniecei, pēc tam — topošajai dzejniecei pirmajās darba gaitās. Piecdesmito gadu nogale. Viss.

Ne rindiņas vairāk neatrodam M. Ķempes Kopotu rakstu 3. sējuma (1984) bagātīgajā vēstulju klāstā. Kāpēc? Redzam, nebija vajadzības: Ausma drīz iesakņojās Rīgā, sākmos brīžam piemīta pie Dzejnieces, vēlāk dzīvoja savā ista-

biņā kādreizējā A. Čaka dzīvoklī. Sazināties varēja tāpat.

Būtiskāk apjaust saikni starp Dzejnieci un mācekli mudina nupat klajā laistais Ausmas Pormales ārpuskrājumu dzejas kopojums "Mīlēt mūžam".

Apbrīnas cienīga ir Mirdzas Ķempes iejūta jauno raksturos un rakstījumos. Lūk, dažas rindas jauniņajai Ausmai. 9. V 57.: atsūtitajos dzejoļos "patika izjūtu smalkums, dedzīgs temperaments, atsevišķas īpatnas gleznas, savdabīgi izteicieni, kas kā dzirkstis izaigojas jūsu dzejas vēl grumbulainajā rakstā". Un — 24. l 59.: "*Jūsos vēl joprojām spokoja Manona Dikē un Jolanta Tulpe, bet esiet Ausma Pormale...*" (! — I. A.). Paskaidrojums: tas rakstīts dzejnieku lielajā "pašpārkristīšanās" laikā, kad daļa, arī Ausma, skaistā latviskā vārda un

uzvārda vietā meklēt meklēja kādu šķietami zīmīgāku, daiļskanīgāku vai vienkārši eksotiskāku pseidonīmu...

Esiet Ausma Pormale!

"*Mūžam mīlēt*" gatavākās, stiprākās lappuses pārlicina: Ausma visu īso mūžu (1939 — 1979) lauzusies tieši šajā, ikvienam dzejniekam galvenajā virzienā. Tāpēc arī viņas "grumbulainais raksts" nereti saista ar patības dzirkstīm.

Te jāsauc vārdā vēl viena dzejniece, kuru palaikam esam atcerējušies, mēģinot izprast Ausmas meklējumus gan viņas dzīves laikā, gan šodien, Ilgas Rismanes ievadeseju ieskaitot. Tā ir Austrā Skujiņa. Ārējais viegli var vilt: abām galvenais maizes darbs bija mašīnrakstītājas pienākumi. Dzīlākā saikne ir abu mūžu traģismā un dzejas atšķirīgajā reakcijā uz to.

Īsi: tik spaiņā, dzīvesalku pilnā Austrā smagā brīdī izvēlas nāvi; tik trauslā, zem agras nāves draudu asmens kopš dzimšanas (iedzimta sirdskaitē) ejošā Ausma visu mūžu tiecas izdziedāt dzīvības prieku un skaistumu.

Manuprāt, abos gadījumos kopīga ir tumšā liktenstraume.

Ausma ir dzimusi lirīķe. Nedaudzie soļi liroepikā un īsprozā, dažā ziņā cerīgi, ar liriku sacensties nevar.

Tas jaunais, ar ko dzejniece agri sāk un nāk, varētu tikt dēvēts par dzīvības ekoloģiju. Viss saplūst: daba, mīlestība, cilvēka pretrunīgā jūtu pasaule.

Jutekliskums! Lūk, pirmais atslēgas vārds. Tas ir augsts sliednis, kurš jāpārvar atdzimstošajai dzejai jau 50. gadu nogalē, 60. gados. Neizbēgams ceļā uz cilvēka atbrīvošanos.

Prātā nāk jauno semināri, tāpat tikšanās pie Vizmas Belševicas. Ausmas dzejā patēlots, ka pirmajā mirklī no darba izbīstas "*tā kā meitene vīrieša skavu*". O! Reti vēl dzejas publikācijās atļauts skaut, kur nu vēl ko vairāk! Bet tas ir tikai sākums...

Klasiski cildena un brīvojoša nāk pie cilvēkiem Mirdzas Ķempes dzeja. Tajā arī vismaz skauj: "*Es gribu savas rokas/ Ap taviem plecēm kļaut,/ Zem ziedu pilna koka,/ Zem zvaigznēm tevi skaut.*"

Ausma iet tālāk — no jūtīguma uz jutekliskumu. Pietiek salīdzinājumam izlasīt kaut vai jaunās grāmatas dzejoli "Virietim":

let sieva apauglota

Ar tavu zeltspārnoto sēklu sirdī...

Tā nerakstīja ne Ķempe, ne Elksne. Juteklisko, skarbi ikdie-

nišķo Ausma tiekusies celt skaistuma augstumā. Protais, tur ir veiksmes un neveiksmes, dramatisks skaistums mijas ar eksaltāciju un tā joprojām. Bet tur ir virzība, trīsuļojošs vārds.

Ilga Rismane veikusi glābēdarbu. Tas būtu turpināms.

Laikus būtu gatavojama Ausmas Pormales labāko dzejdarbu izlase, pievienojot apceri, komentārus, veicot to, kas šajā izdevumā vēl nav iespēts, piemēram, atdalot skices, sagataves, stipri līdzīgas variācijas; varbūt tomēr vismaz daļai dzejoļu iespējams noskaidrot uzrakstīšanas gadu.

Bet drošs pamats tālākajam ir radīts. Ausmas labākās lappuses allaž atgādinās, ka "*Dzīve ir skaista kaut vai tāpēc, ka tajā / daudz saplosītu un no jaunā uzziedējušu sapņu*". **LA**